

Rawls: anthology, 458-475. Kyiv: Prostrir; Smoloskyp (in Ukr.)

9. Dewey, J. (2000). Liberalism and social action. *About freedom. Anthology of world liberal idea (1th half of the XX century)*, 331-384. Moscow: Progress-Traditon (in Russ.)
10. Hobhauz, L. (2000). Liberalizm. *About freedom. Anthology of world liberal idea (1th half of the XX century)*, 83-182. Moscow: Progress-Tradition (in Russ.)
11. Troeltsch, E. (2000). German idea of freedom. *About freedom. Anthology of world liberal idea (1th half of the XX century)*, 183-200. Moscow: Progress-Traditon (in Russ.)

SVYSHCHO Yuriy Yuriiovych,

Postgraduate student of the Department of Philosophy

National Pedagogical Dragomanov University,

e-mail: yurii.svyshcho@gmail.com

FREEDOM AS THE BASIC LIBERAL PRINCIPLE

Abstract. *Introduction.* Nowadays freedom is one of the most important problems. Today it is observed not only as the main value of human and society, but also as a guarantee and condition of economic prosperity and formation of social equality. Politicians and political thinkers of the leading Western countries proclaimed liberal way of development as the most effective and worth human. The purpose of the study is to create a conceptual approach to the problem of freedom as the basic principle of liberalism. *Methods.* The implementation goal is carried out in the context of general methodological rules of philosophical studies, in particular the principles of unity historical and logical, development principle, principles of comprehensiveness and historicism. The use of hermeneutic method provides interpretation and reinterpretation of texts. An important role has cultural method and method of comparative analysis. *Results.* Much attention of intellectual discourse pays to the issue of freedom, which is viewed in synchronous and diachronic dimension, usually accompanied by significant differences in its interpretation. It is emphasized that the implementation of political freedom never comes directly; therefore, people usually do not feel their political influence. *Originality.* The spread of liberal ideas and establish real freedom and equality in today's world is significantly restricted the dominant hierarchical structure of society which took place in some countries. This hierarchical structure destroys the equality of opportunities and freedom itself. Providing real freedom is possible only in case of ensuring the common welfare, which usually restricts economic freedom. *Conclusion.* The study shows the ambiguity of liberal approaches to the interpretation of freedom and turned out that liberalism in the period of its formation defended the right to negative freedom, which was seen not so much as a constructive program of social development, but as the intention of the destruction of established social order. As a result, individual freedom started to be seen not only through the prism of individual rights, but as well as the condition and part of common welfare of the society.

Keywords: *freedom, equality, welfare, liberalism, pre-modern, modern.*

Одержано редакцією 10.05.2017
Прийнято до публікації 07.06.2017

УДК: 101.1

ШЛЯХОВА Ольга Анатоліївна,
аспірантка кафедри культурології та філософії
Національного університету «Острозька академія»,
e-mail: olazelinska92@gmail.com

ІДЕЯ «СТРУКТУРИ ПОВСЯКДЕННЯ» В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті досліджено повсякдення як певну структуровану цілісність, що в умовах глобалізації відображає та визначає логіку багатьох сучасних соціокультурних процесів. Для розкриття означеної теми здійснюється аналіз культурологічних та соціологічних аспектів глобалізації, яка розуміється автором як неоднозначний, багатовимірний та нелінійний процес і є позасистемним фактором впливу на суспільний розвиток. У роботі було проаналізовано «реакцію» структурних зон повсякдення на виклики різних проявів глобалізаційних процесів.

Ключові слова: *повсякдення, структура, глобалізація, система, зони повсякдення, елементи.*

Постановка проблеми. В теоретичних концепціях філософів та дослідників природничих наук поняття «структура» використовується з античних часів. Первинно, походячи від латинського слова *structura* – порядок, зв'язок, конструювання – структура розуміється як сукупність стійких зв'язків між сегментами у системі, що забезпечують її монолітність [1, с. 210]. Із поданого визначення формується трьохрівневий категоріальний блок: «система – структура – елементи». Система – це завжди певна цілісність. Вона існує та функціонує завдяки упорядкованості, яку, в свою чергу, забезпечує структура. Будь-яка структура передбачає наявність двох і більше структурних елементів, між якими постійно існують внутрішні відношення. Кожен елемент займає своє місце і відіграє певну роль у системі. Відтак, у цьому науковому дослідженні світ повсякдення ми спробуємо розглянути як систему, виявити у ній структурні елементи та зрозуміти характер їхніх взаємодій в умовах глобалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з обговоренням місця та значення повсякденності у соціально-гуманітарних знаннях, актуалізувались ще в другій половині ХХ ст. З точки зору екзистенціалізму, повсякденність розглядалась побіжно у пізній філософії Карла Ясперса, Мартіна Гайдеггера, Жана-Поля Сартра. Натомість у феноменології проблема повсякдення стала спеціальним об'єктом дослідження. Першим до нього звернувся Едмунд Гуссерль, а дещо згодом – Альфред Шюц, Пітер Бергер та Бергхард Вандельфельс. Ці філософи заклали основу у розмінні повсякденності як «основної умови пізнання і практики, що є незмінним джерелом соціального конструювання реальності» [2, с. 242].

Структурний підхід до розуміння повсякдення є доволі новим і дискусійним у колах гуманітаристів. Відношення до повсякденності як простору, що існує за принципами системи й наділений її характеристиками (структурною логічністю, чіткістю, причинно-наслідковими зв'язками, тощо), зазнає частой критики від істориків та політологів, іноді – соціологів і філософів. Така ситуація зумовлена низкою причин, стислий перелік яких подала історик Марина Жигунова. Перша проблема полягає у всюди присутності повсякдення, як виміру людського буття. Внаслідок цього повсякденність постає як поняття розмите, неконкретне, позбавлене будь-яких меж. Друга причина пов'язана з усвідомленням повсякдення як терміну простого і зрозумілого. Оманлива самоочевидність цього поняття не спонукає до його детального аналізу чи, хоча б, базового дослідження. Третя, і, напевне що, найбільш серйозна перепона у об'єктивному означенні та сприйнятті повсякденності є первинно *негативна конотація цього поняття* [3, с. 57-58]. Остання позиція характеризує повсякденність як застій і рутину, а звернення гуманітарного знання у це русло означає регрес – від високого до низького. Такі погляди відстоював, наприклад, відомий соціолог Макс Вебер, який наголошував, що процес «оповсякденення» рівнозначний занепаду та деградації високої культури, а сфера повсякдення – це раціоналізована і формальна сфера, яка може бути лише «тупою» та «гнітючою» [4, с. 331].

У боротьбі із окресленими «помилковими відношеннями» сучасні дослідники намагаються досягнути широту природи повсякдення. Можна стверджувати, що гуманітарному знанню поступово вдається позбуватись поверхневих і однобоких поглядів на цей феномен, адже все частіше зустрічаються наукові позиції, які намагаються розібратись у складній і неоднозначній суті повсякденності. Прикладом таких пошуків є теорія про «повсякденність як систему зі своєю внутрішньою структурою». Вона бере свої витoki з феноменології, і, на даний момент, перебуває на етапі становлення.

Мета статті. Відтак, головною метою цього наукового дослідження є спроба проаналізувати повсякдення як певну структуровану цілісність, яка в умовах глобалізації відображає та визначає логіку багатьох сучасних соціокультурних процесів.

Виклад основного матеріалу. Сприятливою платформою для наших пошуків стала теорія соціального конструктивізму Пітера Бергера та Томаса Лукмана [5]. Тут повсякденність розуміється як вимір соціальної реальності, що має у своїй основі діалектично протилежні характеристики: з одного боку, вона характеризується буденністю,

рутинністю та однотипністю, а з іншого – такою, що трансформується під впливом щоденних змін і є відкритою до новизни. Таким чином, простір повсякдення є одночасно і усталеною (стабільною), і не усталеною (динамічною) сферою соціальної реальності; він сповнений переплетінь різних порядків, що мають свої закони та принципи. По суті, Бергер і Лукман вже ведуть свої роздуми про повсякдення як про систему зі структурою, однак вони все ж не звертаються безпосередньо до цих понять.

Поняття «структура повсякдення» в науковий обіг увійшло в другій половині ХХ ст. Незважаючи на те, що на той час уже активно розвивалась наука про повсякдення (*science of everyday life*), цей термін вперше використав французький історик Фернан Бродель. Досліджуючи історичний процес, вчений запропонував для наукового світу нову категорію «історичного часу», який він поділяв на три рівні: «короткий час», «час середньої протяжності» та «довготривалий час». Повсякденне життя відноситься у цього дослідника до подій «короткого часу», де детально описується багатоманітність власне матеріальної культури побуту: населені пункти, житла та їх інтер'єри, одяг, мода, продукти харчування, знаряддя праці, тощо. Важливим моментом у праці Броделя є його спроба усвідомити та відшукати «правила, щоденності що так довго тримають світ у такій стабільності, яку дуже важко пояснити» [6, с. 38].

Дійсно, досліджуючи природу повсякденності можна помітити, що речі / процеси, які не мають очевидного зв'язку і не перебувають в кореляції – у світі повсякдення впливають, а іноді і взаємообумовлюють існування одне одного. Російська філософія Валентина Федотова, досліджуючи трансформації повсякдення, підкреслила, що усі зміни цього простору завжди мають свою *внутрішню логіку*, яку можна помітити і зрозуміти, дослідивши принципи й закони існування цього простору (мається на увазі використання системного підходу). Феноменологія, герменевтика, філософська антропологія та інші гуманітарні знання роблять аналіз повсякдення своїм предметом і включають його у свій «метод співвідношення жорстких соціальних структур з більш *аморфними структурами повсякдення*» [2, с. 243]. Поглянувши на повсякдення з такого ракурсу, можна зробити висновок, що означені вище характеристики соціального простору – *структурність* і *динаміка* – переносяться також на повсякденність, адже вона є структурним елементом у контексті соціального конструювання реальності, а тому – підпадає під загальні зміни чи реструктуризацію.

Сучасний історик і культуролог Віталій Лелеко розглядає структуровану повсякденність як особливу модальність людського буття. Він, одним із перших запропонував поділити простір повсякденності на зони, де основну увагу приділив просторово-часовим характеристикам. На їхньому фоні вчений розкриває культурні смисли основних зон повсякденності, серед яких головними виділяє: *тіло* людини, *дім* як локус простору, *населений пункт* – як ареал-максимум простору повсякдення [7, с. 342-345]. У нашому дослідженні ми використаємо дану класифікацію для подальшого аналізу повсякденності в умовах глобалізації: охарактеризуємо природу її внутрішніх трансформацій, проаналізуємо їх основний вияв і можливі наслідки.

Епохи трансформацій є кризовими періодами для кожного виміру людського буття. Для повсякдення це супроводжується пошуками нових концептуальних засобів, що будуть об'єднувати уявлення про повсякденність з науковими та філософськими ідеями. Часто це призводить до появи нових понять, статус яких є також новим. У сучасній ситуації постмодерну таким поняттям є *дискурс*.

Ілля Касавін та Сергій Щавльов у свої спільній праці «Аналіз повсякденності» під дискурсом розуміють обговорення проблеми у філософії, науці і, одночасно за їх межами. У дискурсі повсякденність представлена такими елементами як стереотипізація, незмінність, психічна реакція, досвід вирішення соціальних проблем групою, перетворення індивідуальних творчих досягнень в інтерсуб'єктивні, статичність, секуляризація архетипів, адаптивні можливості [8, с. 12-14]. Феноменологічна традиція додає ще кілька

характеристик, таких як хабітулізація¹, інституалізація (для передачі досвіду наступним поколінням), та поділ явищ навколишнього світу на бінарні пари (добро-зло в етиці, прекрасне-потворне в естетиці, друг-ворог в політиці тощо) [1, с. 3-18].

За висновками сучасників, розуміння повсякденності як дискурсу є найбільш підходящою методологією на сьогоднішній день. Вона дозволяє працювати з повсякденністю не лише як зі стійким комплексом інтерсуб'єктивних зв'язків життєвого світу, що повторюються кожного дня, але і з характерними для нашого часу «розривами повсякдення, його руйнуванням і змінами; спробами знову його відновити і перебудувати» [2, с. 243].

Постмодерні зміни, трансформації, розриви повсякденності відбуваються через впливи низки закономірних факторів. Причому такі фактори в культурі не з'являються несподівано: вони розвиваються десятками років, також зазнають змін, збільшують або зменшують свою інтенсивність. В середині минулого століття першим до цього питання звернувся Е. Гуссерль. Таким «проблемним фактором» свого часу він вважає «кризу раціоналізму», описану в праці «Картезіанські роздуми» [10]. На думку філософа, свідомою людиною ХХ ст. відчуває дисонанс у теоретичній науковій концепції світу і практичного реального життєвого досвіду. Людина не може жити в такому світі й прагне вийти за його межі. Ситуацію, що склалась, Гуссерль називає «кризою європейських наук». Одним із варіантів її подолання є занурення у витоки свідомої діяльності – у «життєвий світ». *Lebenswelt*² (життєсвіт) є першоджерелом будь-якої проблематики та рефлексії. Вивчення первинних, «фундуючих» інтенцій (термін Гуссерля), повинно розкрити процес виникнення з життєвого світу різних систем знання, в тому числі і об'єктивних наук. Таке дослідження пояснить відношення останніх з життєвим світом і наділить їх вкрай важливим людським, духовним наповненням [8, с. 55]. Намагання Гуссерля повернути життєвому світу належне місце у тогочасному світогляді переслідувало двояку мету: і реанімація зруйнованого науковим раціоналізмом життєсвіту, і, в подальшому, його інструментальна функція у подоланні кризи.

Такий напрямок ідей Гуссерля став вкрай важливим у сьогоднішніх дослідженнях трансформації повсякденності, і зокрема – факторів що це зумовлюють. Відтак, тепер у науковому світі здійснено низку спроб піддати аналізу найбільш потужне явище, що впливає на життєвий світ кожної людини ХХІ ст., зумовлює зміни в усіх зонах її життєвого простору і, часто трактується як контекст нашого існування – *глобалізацію*.

Вперше у науковій сфері цей термін з'являється наприкінці минулого століття. В 1983 році американський економіст, професор Гарвардської школи бізнесу Теодор Левітт опублікував статтю в журналі «Гарвард бізнес ревью» [11], у якій поняття «глобалізація» описувало феномен злиття економік окремих ринків та їх продуктів, що виробляються окремими корпораціями. На той момент розуміння даного терміну в економічному ключі не було випадковим, адже формування «глобалізованого суспільства» дійсно розпочиналось із сфери економіки. Спроби зрозуміти глобалізацію теоретиками відбувались одночасно з її активним прогресуванням на практиці. І вже в другій половині 1990-х років, поруч з економістами, цей термін активно використовують історики, політологи, фахівці з міжнародних відносин. Глобалізацією вони називають процес об'єднання економік країн світу, створення єдиного інформаційного та правового простору, підвищення інтенсивності міжкультурної комунікації.

Для розкриття означеної теми, нам важливо дослідити культурологічний та соціологічний аспект глобалізації. Реалізуємо ми це шляхом обґрунтування низки тверджень. Основною установкою, якої ми намагатимемось дотримуватись при подальшій аргументації,

¹**Хабітулізація** – перетворення тих чи інших дій у звичку в результаті багаторазових повторень.

²**Lebenswelt** – термін, запропонований Гуссерлем, що в перекладі з німецької означає «життєсвіт» або «життєвий світ». Це новий напрямок гуманітаристики, покликаний обґрунтувати важливість людського, суб'єктивного у європейській науці, яке здавна витіснене однобоким раціоналізмом.

є розуміння глобалізації як неоднозначного, багатовимірного та нелінійного процесу, що є позасистемним фактором впливу на суспільний розвиток.

Глобалізаційні процеси – це безперервний діалог множини культур, а не монолог однієї (Західної) – це перше твердження, на якому ми наполягаємо. Підтвердження цьому можна віднайти в ідеях Семюеля Хантінгтона, що викладені у історико-філософському трактаті «Зіткнення цивілізацій і перетворення світового порядку» [12] (опублікований в 1996 р.). Першим кроком до розуміння суті глобалізаційних процесів є порушення Хантінгтоном проблеми «поділу світу».

До другої половини ХХ ст. світ умовно ділився на Західний і Східний. В колах гуманітаристів вони розглядалися як бінарні опозиції, і в такому ж ключі мислились суспільством. Хантінгтон першим помітив та описав ситуацію, яка, на його думку, сформувалась після Холодної війни: двополярність світу, що обумовлювалась конфліктом ідеологій, замінюється *багатополярністю*, котра базується вже на культурних протиріччях між цивілізаціями, а не на політичних чи ідеологічних. Філософ виділяє вісім цивілізацій (Західна, Конфуціанська, Японська, Ісламська, Індуїстська, Православна, Латиноамериканська, Африканська), і наголошує на тому, що «кожна цивілізація бачить себе у центрі світу і пише свою історію як центральний сюжет в історії людства» [12, с. 72]. Прийнявши дане твердження як факт, очевидним стає те, що не можна говорити про виняткове значення якоїсь однієї цивілізації (культури) у соціокультурних процесах, й ігнорувати значення всіх інших. Тому варто зважати на те, що «глобалізація не обов'язково (і не так уже і часто) означає гомогенізацію чи американізацію» [13, р. 17].

Всі зони повсякдення піддаються багатополярним впливам. Якщо для прикладу взяти повсякденність європейця і побіжно розглянути його по зонах, то ось що можна помітити без попереднього детального дослідження: надзвичайно популярним є щоденне конструювання нашого тіла за допомогою східних тілесних практик; інтер'єр різних кімнат в одній домівці може бути облаштований в традиціях різних культур (американська, японська, арабомусульманська, тощо); у містах – поруч із американським МакДональдзом, можна відвідати заклади мексиканської, китайської чи французької кухні. Подібних прикладів можна навести не один десяток. І всі вони свідчитимуть, що умови глобалізації запустили процес стирання меж між культурами країн світу, а це призводить до взаємного проникнення повсякденностей, і глобальну трансформацію у їхніх структурних зонах.

Глобалізаційні процеси сучасності зумовили «кризу особистості», що виражається кризою ідентичності, самоідентичності та автентичності. У процесі формування ідентичності кожна людина завжди «зверталась» до свого особливого культурного середовища, відмінного від інших. Такого роду відмінності формувались не десятками років, а століттями, а тому «є більш фундаментальні, ніж різниця у політичній ідеології чи у політичних режимах» [12, с. 17]. Специфічні та особливі культурні норми, укріплені традиціями, звичаями, звичками, релігією ставали для людини частинами її повсякдення – особливого середовища, індивідуальне творення якого відрізняло його від множини подібних. Витворення свого повсякдення відбувалось синхронно із процесом самоідентифікації і творенням рівнів ідентичності, на базі чого – усвідомлювалась етнічна та культурна автентичність.

Глобалізаційні тенденції розмивають, часто нівелюють і стирають межі культур шляхом уніфікації та універсалізації. Наслідком цього є поява таких феноменів як «поліідентичність» і «розмита ідентичність». При творенні власного «Я» у процесі самоідентифікації особі необхідно звернутись до ідентичності «Іншого» – того, хто вже мислить себе членом певного суспільства. Однак якщо Інші такої ідентичності не мають, вона розмита, або їх декілька – людина відчуває дисонанс, через який процес самоідентифікації теж лишається незавершеним. Криза автентичності у просторі повсякдення простежується не менш чітко. Свідомо чи не свідомо, піддавшись глобалізаційним впливам, наше тіло перестає бути виключно нашим: зачіска, макіяж, одяг, тату, пластична хірургія здатні зробити його інакшим, ніж у представників нашої сім'ї,

етносу, і навіть раси (наприклад відомий американський співак, зірка поп-культури Майкл Джексон змінив колір шкіри шляхом оперативного втручання). Популярність окремих речей та явищ у різних культурах сповнює наш дім та поселення, в якому ми мешкаємо, предметами, з якими нас історично і культурно нічого не пов'язує.

Науково-технічний прогрес є одним із основних показників та засобів глобалізації, який може бути як корисним людині й суспільству, так і нашкодити їм. Це третя, і остання теза, яку ми спробуємо роз'яснити. Позитив науково-технічного прогресу, напевне що, є очевидним. Розвиток інноваційних технологій, підвищення продуктивності діяльності, доступність інформації через цифрові носії та мережу Інтернет, розширення комунікативних можливостей тощо. Однак все це має і зворотній вплив. Не важко, наприклад, помітити, що для сучасної людини головною цінністю стає новизна, і шкала цінностей будується за відповідною схемою: остання модель будь-якого предмета споживання апріорі є кращою від попередньої. В культурі, як дуже вдало зауважив польський письменник і філософ Станіслав Лем, відбувається підміна критеріїв, де вартісним вважається те, що є популярним, а «диктат популярності – це диктат грошей» [13, с. 138-139]. Український філософ, лінгвіст і публіцист Іван Дзюба також зазначає, що відкритий інформаційний простір часто маніпулює людиною: «Ненав'язлива» реклама різноманітних товарів, зразків поведінки, ідеалу краси і потреби у споживацтві скрізь і постійно підказує суспільству, що купувати, чим користуватись і взагалі – як жити [14, с. 8-10].

Глобалізація, що здійснюється через науково-технічний прогрес, має чітко виражений амбівалентний вплив на всі сфери буття людини – від різко позитивного до різко негативного. Людина ХХІ ст. стає заручником речей та ідеалів, що часто змінюються. Світ повсякдення заповнюється останніми новинками техніки, одягом, предметами розкоші, пріоритетом при їхній покупці є не функціональність, а власне новизна. Поки що ми можемо констатувати лише одне: усі сфери повсякденності підпадають під вплив *ідеології новизни*. Це стало основним рушієм у витворенні нового типу повсякденності.

Проте, з усіма описаними впливами повсякденність здатна справитись. Як зауважив А. Шюц: «Звісно і в повсякденності є нові ситуації, непередбачувані події. Вдома, навіть відхилення від буденної рутини, керуються тими ж способами, якими людина зазвичай справляється з екстраординарними ситуаціями. Існують звичні способи реагувати на кризу в бізнесі, для врегулювання сімейних проблем, відношення до хвороб чи навіть смерті. Як не парадоксально, існують рутинні способи вирішувати справи з інноваціями» [16, с. 551].

Висновки. Зваживши на все вище сказане, можна зробити висновок, що погляд на повсякденність, як на систему зі своєю внутрішньою структурою, дає хороший результат при дослідженні її внутрішніх процесів. Особливо актуальним такий підхід став в епоху постмодерну, де підвищуються впливи та роль нових культурних факторів. Таким новим явищем, яке провокує та реалізує сучасні зміни і трансформації планетарних масштабів, є глобалізація. Засобами науково-технічного поступу вона проникла у всі сфери соціальної реальності ХХІ ст. Найбільш відчутно для кожного індивіда це відобразилось на просторі повсякдення, а саме – на його зонах. Тіло людини, дім і поселення – це ті сфери, де відбувається зіткнення людського «Я» із глобальним суспільством. Зміни у цих зонах є найбільш значущі для кожного, адже вони є платформою для процесів самоідентифікації, створення цілісної людської ідентичності та усвідомлення культурної автентичності. Відтак, будь-які зміни у просторі повсякденності можуть відобразитись і, зрештою, відображаються на процесах розуміння людиною себе і свого місця у світі. Зрештою, дана проблематика є вкрай перспективною для подальших досліджень, адже питання самоідентичності, ідентичності та автентичності в умовах «нового повсякдення» поки що залишаються недостатньо проаналізованими.

Список використаної літератури

1. Философский энциклопедический словарь / Под ред. Ильичёва Л. Ф., Федосеева П. Н., Ковалёва С. Н., Панова В. Г. – М.: Советская энциклопедия, 1983. – 840 с.
2. Федотова В. Г. Меняющаяся повседневность как неизменная граница познаний и практики / В. Г. Федотова // Эпистемология & Философия науки. – 2005. – № 2. – С. 242-252.

3. Жигунова Г. В. Повседневность как социальный феномен / Г. В. Жигунова // Современные исследования социальных проблем. – 2015. – №8(52). – С. 56-71.
4. Вебер М. Избранные произведения / М. Вебер; пер. с нем. М. Левин, А. Филиппов и др. – СПб.: Прогресс, 1990. – 804 с.
5. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман. – М.: Медиум, 1995. – 323 с.
6. Бродель Ф. Материальная цивилизация, экономика и капитализм XV – XVIII вв. В 3-х томах/ Ф. Бродель // Структуры повседневности: возможное и невозможное. – Том 1. – М.: Весь мир, 2007. – 592 с.
7. Лелеко В. Д. Теория культуры / В. Д. Лелеко: под ред. С. Н. Иконниковой, В. П. Большакова. – СПб.: Питер, 2008. – 381 с.
8. Касавини И., Щавлев С. Анализ повседневности / И. Касавин, С. Щавлев // Современная философия. – М.: Канон+, 2004. – 432 с.
9. История философии: Запад-Россия-Восток / Под ред. проф. Н. В. Мотрошиловой, проф. А. М. Руткевича // Философия XX в. – Книга четвертая. – 2 изд. – М.: «Греко-латинский кабинет» Ю. А. Шичалина, 2000. – 448 с.
10. Гуссерль Э. Картезианские размышления / Э. Гуссерль. – СПб.: Наука, 2001. – 286 с.
11. Levitt T. The Globalization of Markets / T. Levitt. – Harvard Business Review. – May–June 1983. – P. 3-15
12. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон. – М.: АСТ, 2003. – 605 с.
13. Appadurai A. Modernity At Large: Cultural Dimensions of Globalization / A Appadurai. – Minneapolis: University of Minnesota Press, 1996. – 229 p.
14. Наука не винна. Розмова зі Станіславом Лемом // Нова Польща. – 2000. – № 1. – С. 137-143.
15. Дзюба І. Україна перед сфінксом майбутнього / І. Дзюба. – К.: Український історичний журнал. – 2002. – №3. – С. 3-22.
16. Шюц А. Избранное. Мир, светящийся смыслом / А. Шюц. – М.: РОССПЭН, 2004. – 1054 с.

References

1. *Philosophical encyclopaedic dictionary* (1983). In L. F. Ilicheva, P. N. Fedoseeva, S. N. Kovaleva, V. G. Panova (Ed.). Moscow: Soviet encyclopaedia (in Russ.)
2. Fedotova, V. G. (2005). *Changing daily occurrence as unchanging border of cognitions and practice*, 2, 242-252 (in Russ.)
3. Zhigunova, G. V. (2015). *Daily occurrence as social phenomenon*, 8(25), 56-71 (in Russ.)
4. Weber, M. (1990). *Selected works*. Saint Petersburg: Progress (in Russ.)
5. Berger, P. Luckmann, T. (1995). *Social constructing of reality*. Moscow: Medium (in Russ.)
6. Brodel, F. (2007). *Material civilization, economy and capitalism of XV-XVIII centuries. Structures of daily occurrence: possible and impossible*. Moscow: Whole world (in Russ.)
7. Leleko, V. D. (2008). *Theory of culture*. Saint Petersburg: Progress (in Russ.)
8. Kasavini, I., Shchavlev, S. (2004). *Analysis of daily occurrence*. Moscow: Canon+ (in Russ.)
9. *History of philosophy: West-Russia-East* (2000). In N. V. Motroshilova, A. M. Rutkevich (Ed.). Moscow: Y. A. Shichalin «Greco-Latin cabinet» (in Russ.)
10. Husserl, E. (2001). *Cartesian reflections*. Saint Petersburg: Science (in Russ.)
11. Levitt, T. (1983). The Globalization of Markets. *Harvard Business Review*, May-June, 3-15.
12. Huntington, S. (2003). *The Clash of Civilizations*. Moscow: AST (in Russ.)
13. Appadurai, A. (1996). *Modernity At Large: Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
14. Lem, S. (2000). Science is not guilty. *Nova Polshcha (New Poland)*, 1, 137-143 (in Ukr.)
15. Dziuba, I. (2002). Ukraine is before the sphinx of the future. *Ukrainskii istyrychnyi zhurnal (Ukrainian historical magazine)*, 3, 3-22 (in Ukr.)
16. Schutz, A. (2004). *Collected Papers. World which luminous sense*. Moscow: ROSSPEN (in Russ.)

SHLIAKHOVA Olha Anatoliivna,

Post-graduate student
of the Department of Cultural Studies and Philosophy
National University of Ostroh Academy,
e-mail: olazelinska92@gmail.com

AN IDEA OF «STRUCTURE OF DAILY OCCURENCE» IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Abstract. «A structure» as a concept is known in different sciences from ancient times. It understands as totality of proof connections between segments in the system, that provide her monolithic nature. The culture of everyday life, as new direction of humanitarian researches, also plugged this term in the category block. However, the concept of space of daily occurrence yet is not enough investigational. Therefore, first, it is needed to define the structural elements of daily occurrence, analyze their internal

relations. A primary purpose of this scientific research is an attempt to analyze a daily occurrence as certain integrity that in the conditions of globalization represents and determines logic of many modern socio-cultural processes. During the research different methods were used. The main of them are: an analysis – dividing of space of daily occurrence into component parts for their independent study; a synthesis – real and mental association different elements of everyday life in single unit. Abstracting is a process of distraction from factors that is not expression of globalization. As a result of research three basic structural elements of culture of everyday life were distinguished: human body, house, settlement. The scientific originality: it was investigated a transformation of zones of daily occurrence in the conditions of globalization and was analyzed copulas between these zones. In conclusions we came to the idea, that changes in these zones are most meaningful to every individual. They are a platform for the processes of self-definition, creation of integral human identity and realization of cultural authenticity. Each of these processes needs separate research.

Keywords: daily occurrence, structure, globalization, system, zones of daily occurrence, elements.

Одержано редакцією 19.04.2017
Прийнято до публікації 07.06.2017

УДК 1.147

БОЙКО Ольга Петрівна

доктор філософських наук,
професор кафедри філософії
Сумського державного університету,
e-mail: boykoolga0204@ukr.net

ДИСКУРС ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ ВЛАДИ

Стаття присвячена проблемі дискурсу. Розглянуто основні тенденції розвитку вчення про дискурс в історичному аспекті. Показано, що реаліями сучасного життя є дискурсивне проявлення завдяки інформації та комунікації. Представлені різноманітні підходи до визначення та розуміння поняття «дискурс», що спираються на домінуючі в гуманітарних та соціально-політичних науках теоретико-методологічні підходи. Звернуто увагу на різноманітність цих підходів та визначень у зв'язку з неоднозначністю окреслення предмету вивчення. На основі праць М. Фуко та П. Бурдьє доведено, що дискурс є соціокультурним феноменом, який виступає комплексом комунікативних подій, що відбуваються між суб'єктами, які в свою чергу наділені певним статусом, грають відповідні ролі в процесі комунікації. Акцентовано увагу на тому, що дискурс завжди має владний ресурс, який на сучасному етапі розвитку людства спирається на наявність інформації, канали комунікації та засоби масової комунікації.

Ключові слова: дискурс, дискурсивна практика, комунікація, соціальна взаємодія, владний ресурс.

Постановка проблеми. Останнім часом поняття «дискурс» є одним з найбільш вживаних в сучасній гуманітаристиці, політичних, мас-медійних та ділових колах. Цей термін використовують і вчені і журналісти, діячі культури та бізнесу, при цьому, позначаючи ним досить різнопланові феномени суспільного життя. Словники та енциклопедії надають різноманітні визначення та тлумачення, в літературі і на сайтах інтернету можна знайти різноманітні аналітичні дослідження того, що називають дискурсом. Але, навіть враховуючи таку багатоманітність та в цілому невизначеність цього поняття, наприклад, в плані його дисциплінарної належності (лінгвістика, політологія, соціологія, філософія тощо), слід визнати, що сьогодні дискурс є широковживаним терміном. І це можна пояснити рядом факторів: сучасні технології зв'язку, влада ЗМІ, активна міждисциплінарна дифузія, лінгвістичний поворот у філософії тощо. Досить важливо відмітити, що в сучасному суспільстві все більшого значення набувають не інститути і норми, а безпосередньо діючі особи та їх дискурси. Отже, важливо підкреслити, що інформація як соціальний ресурс має